

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ИЗЛАЗИ:

сваког 1. дана у месецу на целом табаку.

Цена је годишње 1 фор.; за Србију 2¹/₂ дин.
Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

ПОВРАТАК.

— ОД К. ТОТА. —

ретно и у здрављу дошао сам дома:
Радостан сам да се неда ни искасти!

Срце ми је пуно
Милине и сласти.

Кроз деру на плоту вирим у двориште,
У коме поредак и тишина влада.
Ала ће се моји радовати, Боже!
Јер сад ми се нико од њих и не нада.

Отворим полако, обазриво врата,
У ходник нечујно скочим за тренутак. —

Све ми је познато —
И најмањи кутак! —

Али нас је одмах почео да лаје;
Кад ме боље виде: као нем заћута,
Па вртећи репом преда мном се створи
И весело цикну три-четири пута.

Тихо сам и брзо дошао до избе,
Те за врата мирно, непомично стао —
И унутра немо,
Љубопитно глао.

Пред матером зборник... може бити за ме
Да од бога моли живота и здравља...
И Господ јој топлу саслушао молбу,
Јер здрав јој се синак у загрљај справља....

На грају и отац дојури из врта;
Шта је, шта је? пита, виче из далека.
А, гле, које ово!?
Е, баш добро, нека!

Па и он и матери мисле се и мисле:
Шта ли би ми лепше, радосније казали?
На послетку — чудо! — тек толико знају:
Права љуба, красни брци му нарасли!

И суседи дошли, — хите, да ме виде;
Радују се, мој их долазак весели.
Та читав су венац
Око мене сплели!

Што ми много боље много слађе прија,
Него што већ давно признање ми даде.
Ја сам песник чувства љубави, срдашца;
Био сам и бићу — као год и саде.

Тек ми онда може сестрица допрети;
Очице јој сузе од радости росе,
А румен-ушташца
Пољубац ми носе.
Сви се већ разишли, али она не ће;
Тек онда јој свако уживање дато.
Игра се и шали са мном, док не заспи, —
Немој опет, вели, да отидеш, брато!

Иван М. Поповић.

МУДРЕ БЕЛЕШКЕ О ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕВОЈАКА.

Девојка као да је с малим задовољна и само да ради; па ипак читав је свет њен. Гете.

I.

Васпитање девојака.

Хоћемо-ли, из корена да поправимо стање васпитно у свету, морамо почети са женском половином. Шварц.

Ништа није тако занемарено, као васпитање девојака. Зар жене немају таквих дужности, које су темељ целом животу?

Зар нису то жене, које дижу и руше фамилије?

Жене имају врло јак и најважнији уплив на добре и зле обичаје скоро це-

лог света. Разумна, вредна и побожна жена је душа читавој кући. Фенелон.

Васпитање у првом добу узраста јако је важно, много важније, него што можемо и прорачунати.

Има предрасуда, које нам још често сметају, те и не помишљамо на то, како да се уверимо о истинитости те тврдње, иначе би сваки, коме је стало до вере и до отаџбине, озбиљније узео на ум, како да женске уопште стеку узвишеније сватање о своме позиву, јер од тога зависи не само срећа и несрећа појединца, него и карактер читавог народа и уређење људског рода.

Та лако можемо видети, како је узалуд свака мука, хоћемо-ли једином наставом да обуздамо људске страсти, које је у детињству ваљало довести у ред и складност, и да ојачамо душевне силе, које се морају у младости већбати, и нимало тврдња неће бити претерана, да у-за сва открића научна и сва истраживања ипак би са усавршавањем свеколиког људског рода зацело много боље стајало, да су *машере* и њихове заступнице више дорасле своме високом позиву.

Елисавета Хамилтон.

Данас често можемо чути, како се захтева да се народ и политички васпита.

Први корак да се народ политички васпита чини ми се, да ће тај бити, ако се женски род озбиљно врати натраг на своје гране. Јер од васпитања женског рода зависе наша социјална стања у много јачој мери, него што би могли мислити. Образујмо младе девојке, да буду опет чуварице лепих обичаја и нрави, учимо их, да се у кући знају ограничавати; васпитање њихово, које је данас и сувише предано настави, оставимо опет фамилији, па ћемо видети, како ће се и мушки полагано навикавати на лепе обичаје и нрави и како ће се умети ограничавати у оном кругу у коме су; то су две велике социјалне врлине. Рил.

Пре је била девојка можда и сувише закопана у кућевном животу и заборављена, а данас се опет канда и сувише рано пушта да дође до разноврсног образовања; велика се пажња поклања већ и 4-годишњој девојци и у фамилији и у свету; за то се не треба чудити, ако де-

војчица од 7 година хоће, да је свако види, а девојчица од 14 година хоће већ да је госпођица и дама. Шварц.

Васпитање девојака јесте прва и најважнија дужност материнска и може тако дуго трајати, да рука девојачка иде из руке материне управо у руку женихову. Дечака васпитује разношаран свет, школски разреди, свеучилиште, путовање и т. д. Кћерку пак образује материн дух. Но за то и остаје дечаков дух независнији од удара страних уплива, него ли дух његове сестре; јер противности у свету присиљавају га да у себи, у своме срцу и души дође до јединства и изравнања док међутим може девојци један угао у свету да буде део света па и читав свет.

Ј. Паул.

Девојци треба особито материнска рука, како би се довољно чувала њена њежнија страна, да се одржи у чистоти душевној и да не би била побуњена у своме женском правцу. Па за то и увођење у живот тешко, да може извести какав човек, па ни сам отац. Бенеке.

Прво васпитање у жениној је руци, — али, — у фамилији. Отмене даме шаљу своје мале девојчице, пре него што могу добро и трчати, већ у какве женске пензијонате. У добу детињском, када дете ваља да стоји још једино под заштом домаћим, већ се ствара будућа дама.

Добро је и мушки да је што дуже у родитељској кући; то је још у већој мери добро за девојку; јер ма да иде девојка уз то и у школу, њезина велика школа (универзитет) биће и остаје увек родитељска кућа. Образовањем приватним, које отима маха у бољим кућама, остаје девојка до душе у кући, али с друге стране тако образовање навикава на усамљивање личности женског рода, што никако није добро. Рил.

Ако се у младачком добу не укорени најјача љубав, човек је изгубљен за читав свој век. У *заводу* каквом, нема родитеља, нема браће ни сестара, нема срдаца, која ће што боље да скупе и укрепе најјаче природне свезе. До душе има се с киме играти, па кадикад и сувише; срце се растреса, не може, да се приљуби једном или другом, те за то буде ладно.

Живи се у великом друштву, где има свакојаких, и у таквим приликама у неколико ваља се чувати да се непоклизне. Тамо постају себичњаци, где се обећава, да ће бити образовани за људе.

Е. М. Арндт.

О, колико има родитеља, који мисле, да су своје кћери образовали, ако им учитеље плаћају!

Госп. Герније.

Матере, питајте за савет своје сопствено васпитање и употребите, особито његове добре и лоше стране, у васпитању својих кћери.

Хипел.

Ма шта која мати својој кћери говорила, заборавиће се, изгубиће се, чим кћи види, да јој мати сасвим противно ради.

Фенелон.

А. М. М.

РАСКОШ — ПРОПАСТ.

Осуђујемо те куго људска на смрт!... Горке сузе невине сирочади и крв самоубица дижу се к' небу, да те пред Творцем оптуже.

Страшна је клетва, која се отима из рањених груди; страшан је грохотан смех очајничка у лудилу; тешки су греси, које ти рађаш. И ти још и сад прожди-реш жртве своје несите авети?!..

Ил зар нису доспеле тужбе до престола божјег?

Куго људска, ми те осуђујемо на смрт! Осуђују те на смрт сви твоји непријатељи. И ти мораш пасти, јер ће се пробудити свест и понос људски; јер те нико неће примити у недра своја, отровна гујо!!..

* * *

Угњездило се чудовиште то у нашој средини, па немилостиво прождире одређен број несретника из нашег друштва.

И друштво трпи, плаћа ропски свој данак, јер је немоћно труло. Ладнокрвно узима на знање и најгрозније вести, па прелази на дневни ред: брине се за хлеб насушни. И у тој борби за опстанак нема саучешћа, нема срца, нема милости. За часак само узбуркају се човечнији осећаји, да опет наступи још већа равнодушност.

А чудовиште ово слави победу над немоћним друштвом. Сваки дан му расте моћ; сваки дан је силније; с презрењем гледа своје покорне робове. На послетку долази бура да разнесе трулеж и очисти ваздух од гада и отрова...

*

И ти мораш пасти, јер ће се пробудити свест и понос људски, јер те нико неће примити у недра своја, отровна гујо!! — — —

Станко.

ВЕЛИКА МИСАО.

(Иван Вазов.)

К'о путник самац са празни груди —
И она е' тако по свету скита,
Од куда иде, и камо блуди?
Ни когод знаде, ни когод пита.

Не мисле о њој ти добри људи:
Ни је ли грешна, ни је ли света?
Ни у ком уму да с' мис'о буди
Какав јој позив ил' где јој мета?

Време се витла муњевним летом,
А она удиљ блудећи чами, —
Час дигне с' горе, те блисне светом,
Час опет са свим губи с' у тами.

По кашто когод баш крај ње мине,
Но тек ко стару риту је гледи,
На којој нема злата да сине, —
Па зар и она штогод вреди!?

Други је слави, у звезде кује,
Но залуд кад је и сам не схваћа;
Трећи је схвати, но ко га чује,
Када су за њу глуха сва браћа.

Ал' опет за то она зре еће,
Те срца креће, умове буди,
Још да јој нешто сине зрак среће,
Те да је когод узме на груди.

*

Но дође гениј; позна је, схвати,
На видик он је издигне горе,
Сав свет се од ње љуља и клати,
Народ узбурка к'о силно море.

И свако кличе: мисао света!
За људство силна добит и срећа;

С бугарскога

И тако ј' ето радња зачета,
Да се накнади немар столећа.

И свуд сад вера у боље дане,
Свуд машта лепшу будућност ствара —
Гле! преврат диже свуд на све стране
И јучер јоште тек — рита стара!

Љубомир Лотић.

МУДРЕ ИЗРЕКЕ О ЈЕЛУ И ПИЋУ.

— Не буди друг прожрљивцу.

Корда Веста 500 год. пр. Хр.

— Хоћеш ли да си свој господар, а
ти буди господар над желудцем, јер он
наведе човека на свако зло. Питагора.

— Задовољну душу, слободну од стра-
сти, хвалићу увек, јер је само она на пу-
ту мудрости. Ешилос.

— Боље је устати од трпезе, нег он-
де прећи меру. Софоклес.

— Зар не видите, да облапорност од-
веде човека од мудрости, тог највећег
блага, и одведе у пропаст. Сократес.

— Јелом и пићем прећи меру, то је
веселе које у гроб сваљује. Демокрит.

— Неумереност је мати слабости и
болести и сваке страсти. Аристотел.

— Смеса многих јела и пића не може
бити здрава и мора желудац оптеретити;
за то нек се сваки по свом искуству за-
довољи са оним, што му годи. Плутарх.

— Мешање многих јела и пића науди
телу и души и понизи божанску душу
човекову. Хорац.

— Шта треба телу? да није гладно
ни жедно, ни голо. Све, што је преко о-
вог, од зла је. Сенека.

— Глад је најјевтинија, а неситост је
прескупа. Сенека.

— Научи се с малим бити задовољан,
да можеш увек рећи ону изреку: имам
хлеба и воде. Сенека.

— Задовољство с малим рађа снажну
вољу, а ова уздигне човека, до највиши
висина. Сенека.

— Оно је велики човек, који се слу-
жи земљаним судом, као да је од сребра
и не поштује сребрне више од земљаних.
Сенека.

— Желудац навуче будали презрење
мудрих. Еда.

— И стока зна шта је доста, па иде
кући с паше; само желудац будала нема
мере. Иста.

— Глад је најбољи кувар.

Нар. пословица.

— Рад и одмор и умереност, то су
најбољи лекари. Нар. пословица.

— Човек не живи да једе, већ једе
да живи. Пословица.

— Најпростије јело зачини глад.

Шекспир.

— Облапорност је рђава газдарица.

Бакон.

— Умереност је извор доброчинства.

Стерне.

— Од свих врлина људских умереност
је прва, јер држи главу чисту, мисли би-
стре, које држе човека на опрезу против
навале рђавих обичаја и насиља непре-
станих искушења Франклин.

— Што је кујна маснија — оставина
мршавија. Исти.

— Људи једу двапут више, но што
би требали, од кад кујну држе. Исти.

— Сва култура почиње од желудца.

Фридрих II.

— Шта ко једе, оно и јесте. Кант.

— Богата храна није пробитачна; нај-
здравији и најдуговечнији људи, беху они,
што се најјевтиније и најпростије хра-
нише. Хуфеланд.

— Не држи човека оно, што поједе,
него оно, што створи; ко ће дакле да је
здрав и дуговечан, нека лагано једе и не-
ка добро жваће. Исти.

— Најздравије зубе имају они, који
најмање меса једу. Исти.

— Најдуже живе они људи, који се хра-
не биљем, воћем, зрном и млеком. Исти.

— Вода је осим млека једино пиће,

што држи здравље и дужи живот човеку. **Исти.**

— Најбољи лекар, што нам га природа даје и који никад не омахне, јесте умереност. **Енгел.**

— Много више људи погине од ножева и виљушака при частима, нег' од мачева у рату. . . .

— Обичај много јести и пити у почетку је као конач паучни, ал на брзо ојача и постаје канап, па уже и пајван, од ког се не мож више отети. . . .

— Једи мало и лагаво, жваћи дуго и добро, па ћеш бити здрав и дуговечан. . . .

— Хоћеш ли да будеш поштеђен од многе невоље, а ти једи само добра хлеба.

— Зачини смањују ил уништују питавос јела, и никако их не ваља додавати у јела.

— Сви кувари (разуме се књиге, које уче кување) и они, што се држе за најпростије, само су учитељи прождрљивости, у њима је најмање онога, што треба свака домаћица да зна. У њима је све оно, што је непотребно и без чега се може бити.

— Од свих лекова најглавнији је и најбољи дијета (умереност).

— Шкодљиви обичај да се теста сладе, постао је отуда, што их износимо тек онда, кад смо се другим јелима натоварили, те не би могли више узети ако се не би укусу дражио. **Брилот Саварин.**

— Изелице, као и болесници, нека сматрају јело за нужно зло, па нека се што мање њим залажу. . . .

— Видите ли да бели (људи) живе од зрна, а ми од меса; а месо треба по два лета док узрасте и још га је ретко, а свако оне чудотворно зрно, што га бели посеју, врати сто пута онолико; и месо има четир ноге па бежи, а ми само две, што га хватамо; а зрно онде, где га посеју и нарасте; зар не видите, да је

нама зима патња, а њима лепа одмора, отуд и имају онолико деце, и живе дуже него ми. За то велим свакоме, пре него што ова дрвета падну, што су око наших колиба, тај ће род сејача истребити овај наш род месоједа; ако и ми не одпочнемо сејати.— Говорио североамерикански вођа своме народу.

— Немој да много угађаш желудцу, јер је то најнеблагодарнији створ; што му више чиниш, све више на зло стаје.

— На послетку ће доћи сви кувари до убеђења, да је најпростије јело и најслађе и најздравије. . . .

— Све што ће да служи за свакидашњу храну, не сме имати никаква пикантна куса ни мириса; само најпростије је јело и најприродније, сув хлеб најбоље испуни те услове. **Милер.**

— Храна начини од дивља звера питома, тако су и људи по храни мирни и немирни, јаки и слаби, смислени и несмислени.

— Храна људска, треба да је као и животињска, индиферентна, без хемичког ил другог каквог дејства, да храњење нит ускорава, нит успорава. **Либиг.**

— Храна се не да мењати прот закона инстинкта и природе без уштрба здравља на телу и души. **Либиг.**

— Све беде и невоље, сва зла и неваљалства долазе од уобичајених погрешака у храни.

— Има једна струка (врста) женскога рада, на коју се на жалост најмање пази, а највише пажње заслужује, а то је код овог нашег данашњег расипачкег и управо рећи лудог кувања, спрема ваљане људске хране. Кад се онај муж сматра за добротвора породици, који јој све привређује, то се има сматрати и она жена за добротворку, која оне материје, што служе за храну, уме и најбоље и најштедљивије да зготови за храну. **Смиле.**

О Б И Б Е Р У.

ОД М. ПЕТРОВИЋА.

то је накит у оделу, то је зачин у јелу. Тежња људи била је од најкада управљена за једним и другим. Па као што се код накита не

задовољава човек оним, што му може дати његова околина, тако се и код зачина цене највише они, који су расли у страним, далеким крајевима. Што су даљи

и тежи били путеви, којима се дошло до неке ствари, у толико већу вредност има она у очима људи. Жудња за даљином, коју не познајемо и која је због тога увек пуна тајне, као да је већ рођењем урезана у човечје груди, па као што се она исказује у многим другом, тако и у стварима куса.

Од страних зачина не долази к нама ни један у већој мнoжини него бибер. Годишња производња бибера цени се на 25 милијона килограма и трећина тога потроши се у Европи. У Европи је дакле биберисање јела највећма обљубљено.

Бибер је плод једне дуговечне биљке, која се рачуна међу шибове. Домовина тога шибана је у јужној и југоисточној Азији, нарочито га налазимо на обали малабарској, на Малаци и сундским острвима. У тим далеким, топлим крајевима расте бибер самоник, али се много и гаји због велике користи, коју доноси. Од новијег доба гаје га људи и у тропској Америци.

Бибер-дрво је прилично угледно, пење се као оно винова лоза на дрвеће, на мотке и на стене, у кратко на све, што може да дохвати. Тако се погне гдекад до 15 метара у висину. Цвета у мају или јуну. Цветови су му поређани у класовима, који доле висе, а дуги су 7 до 10 центиметара. Шест месеца траје док се плод развије као што треба. Плод му изгледа као округла бобица. На сваком класу налазе се по 20—30 таквих бобица. Оне су у почетку зелене, после поцрвене, а кад потпуно дозру, онда пожуте.

Бибер се већином бере, док су бобице још незреле. Берба почиње одмах, чим дође бобице на класу почну да се румене. Незреле бобице суше се на сунцу или на ватри и после се по тежини величини и боји разделе у поједине сорте. Што је бибер раније обран, у толико су му зрна после сушења тежа, тврђа и црња, толико бољи кус имају и у толико им је већа цена у трговини. Од сушења се збрчи спољашња љуска на зрну те ради тога изгледа му површина смежурана.

Бибер, који се на тај начин добија, зове се *црни бибер*. У трговини се разликују погливито три врсте: 1) тврд или тежак, 2) полутврд и 3) лак бибер. Од

најбољих врста бибера иду 16—20 зрна на 1 грам. Највише је на цени малабарски бибер, који има велика црна зрна. У Аустро-Угарску трговину долази највиши сингапурски и пенангски бибер.

Сем црног бибера има још и *бео бибер*. Он долази са исте биљке, са које црни бибер, само се за бео бибер оставе бобице на дрвету, да потпуно сазру. Тада се беру и кроз две недеље потопе у морску или у кречну воду, од чега се црна спољашња љуска раскока. За тим се бобице кратко време суше на сунцу и најпосле се руком ољуште. Ради тога изгледа бео бибер жућкасто-бео и гладак. Мада је са њега љуска скинута, ипак зато није ситнији, него је напротив још нешто крупнији од црног бибера, јер зрна му долазе од зрелих бобица.

Бибер има врло оштар кус, чисто штипа, кад се окуси. Има особит, јак, ароматичан мирис, који се најјаче осећа, кад се бибер туца. Кад се његова прашина удише, тера на кашаљ, а кад дође у нос, мора се кијати. Бео бибер је у све му много блажији него црни, од чести има и други кус, који многи сматрају за финији.

Бибер је прилично скупа роба и због тога није све чист, прави бибер, што се продаје под тим именом. Код читавих зрна није превара тако лака, јер се већ очима даје брзо открити. Ипак је бивало, да су бибер правили од брашна, гуме и т. д., па та зрна мешали са правим зрнима. Кад се таква вештачка зрна потопе у воду, онда се даје одмах познати, да нису бибер.

Али много више него у зрну продаје се бибер утуцан. Ту су широм отворена врата преварама. Већ *Ђока Поповић* пише у свом делу „Познавање робе“ (Београд 1862.), да „у утуцан црни бибер међу варалице окорела и утуцана леба, а безобразници прашине.“ И данас има још пуно таквих „варалица“ и „безобразника.“

Писац је пролетос имао да испита бибер, што се продаје по трговинама у Сомбору. Од седам испитаних врста беше само једна чиста роба. Остале беху мешане са страним стварима нарочито све са брашном.

У бибер мешају свакојако брашно,

житно. ражно, јечмено, од елде, па и од жира. Много се меће у бибер и утуцан хлеб. У јужној Француској врло је честа превара са утуцаним коштицама од маслине. Још мешају бибер са мекињама од бадема, које заостану после цеђења бадемовог уља, даље са кором од дрва, па и са самим трињем од дрва. Налазили су са бибером помешане и минералне материје као што је прашина, песак, гипс и т. д.

Не може се рећи да су страна тела, која се обично мешају са бибером, шкод-

љива за здравље. Ти додатци ублажују баш напротив љутину бибера, те би се то мешање могло у цеку руку назвати корисним.

Али пошто трговци немају иначе обичај, да се много старају за здравље својих муштерија, то закон не захтева од њих ту пажњу ни код бибера, него сматра свако мешање са страним телима као превару, која подлежи казни. А да се такве преваре открију, за то има данас наука доста средстава на руци.

„Стр.“

НЕШТО О НАСТАВИ ГЛУВО-НЕМИХ.

ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ РАДИВОЈА ПОПОВИЋА.

(Наставак.)

то и год. 1754. или пете. Ето му воде глуво-немог дечака. Зарадова се њему и одлучи да га наставља. У писању и рачуну на брзо успе, ал се он тиме не задовољи. Обузе га женијална мисао: „Он га мора научити и говорити!“ — Ово му пође збиља за руком. Сад намисли да напусти војничку службу; ал годишњи рат му то спречи. У битци код Пирне буде од непријатеља ухваћен, и као заробљеник у Држђане доведен, мораде у пруску војску прећи. Не имајући другог изласка, одлучи се поред све опасности на бегство. Преобучен у стара сеоска свирача, прође са свим на миру кроз страже, и дође сретно у Јену, где се год. 1757. у универзитет упише, да своје образовање доврши. Опет се сад издржавао давањем часова у свирци. Беше већ на извору своје мете, ал и овде у опасности, е ће пасти пруски шака, оде 1758. у Хамбур, где му чувени Клопшток, Крамер и Рајмарус прибаве место привременог учитеља. Године 1760. секретар је у кући грофа Шимелман; а год. 1768. кантор у селу Епендорфу код Хамбурга. Овде као учитељ не хте се служити оклепаним старишким методом, срицањем: него уведе поред све противштине у општини, метод гласања. Пастор Граунау, с места противник Хајникеов, знао је ратаре подбунити против безбожног учитеља, који се усудио старине рушити, немир правити, нову веру увађати. Читава граја! — Но, зар Хајнике да уступи Граунау? — Највеће лармације рушише у школу, он им претом показа врата. Разлози, не би толико импонова-

ли, као ово. Он оста на миру: па у место да се једи, безбрижно образује младеж. Највећу пак славу и победу одржа тад, кад испитом глуво-немих, ком и његови највећи противници, наднастор Гец из Хамбурга и пастор Граунау, присусвотваху, доказа, да је успех постигао; ма да га је последњи у црквеној проповеди као безбожњака, као човека који Бога исправља, о-значавао.

Одлични људи, Клопшток, Крамер, Унгер, и т. д. похађали су га често у настави, на сваки начин на руку му ишли, а пријатељство таквих мужева, и поверење, које му се са свих страна указивало, подигне његову славу на врхунац и он постаде учитељ глуво-немих!

Овде обилато награђен, не мораде више давати часове, и одаде се са свим својој струци. а врли патриота гроф Шимелман понуди се да подигне завод у Вандебеку код Хамбурга. Хајнике, који је држао да овакав завод има постојати у великом граду, где би се глуво-немом пружила прилика већег образовања, имајући шта више да посматра, не прими се те великодушне понуде. Међу тим посети га Шредер, који га тако заволи, да га склони да у Саксонску дође. Вратив се опет у Држђане, изради тај ваљани човек, да се за ту ствар поче у меродавним круговима више и више интересовати, тако, да га саксонски курфиршт позове у Липско, где год. 1778. оснује први глуво-неми завод у Немачкој. Последњи дана свога живота, бавио се поглавито изучавањем Кантове филозофије, док 30. априла године 1790. не испусти своју ве-

лику душу, која је толико добра човеку допринела.

Ма да Хајнике није за собом оставио нити многих нити тако знатних стручних књижевних производа, то је ипак само његовим упливом могла настава глуво-немих дићи се до таквог степена на ком је данас. Да не беше Хајника, не знам били и данас још глуво-неми могао говорити јасним артикулисаним гласом. Неоспорно, Хајнике је личност, коју свако столеће не рађа! Кад пак знамо с каквим тешкоћама и данас још дела ове струке на свет излазе, онда ће нам све од Хајника бити значајно и драгоцено. У осталом лакше је избрисати него нацртати, лакше бити критичар но писац! — Он је својим радом више другом користио, него брилирао; а таки су карактери и ретки и светли!

Већ год. 1844. била је Немачка лука, коју је Швајцарска, Холандска, Белгија, Данска, Шведо-Норвешка, Русија, Пољска, Угарска, Шпанска, Енглеска, па чак и Америка похађала. На том земљишту стицали су себи духом Хајниковим опојени људи, науку, коју су кашње у својој отаџбини распростирали, па се данас ево немачка метода и у самој Француској махом увађа. — Нека дакле ови по човештво заслужни, неумрли мужеви и у нашем миловучном језику, нађу достојна спомена!

У овој за глуво-нему наставу тако важној перијоди, поникли су многи тад стручни списи, који ће за увек имати историчне важности.

Ево нас сад и у трећој перијоди, која траје од год. 1828. до данас; а обележава је тежња за целокупним образовањем глуво-немих. Ту су заводи присутни за сваког оваког невољника; па је ова перијода и за нас Србе најважнија, што се свест образовања глуво-немих и у нас пробудила, што се и код нас такав завод оснива, што ће и у нашој литератури ова струка бити заступљени.

У овој трећој перијоди настава се препороди. Препорођај тај заслуга је неумрлог *Морица Хила*, (рођеног 1805. а умрлог 30. септ. 1874. као надзорник глуво-немог завода у Вајсенфелсу). Његов препорођај наставе напредак је нашег века на пољу хуманости. — Он стаде на пут учењу „знаковног језика“ у самим заводима као дисциплине и одреди му само споредно место, као помоћном средству при изучавању гласовног говора, и као говору глуво-немих између себе.

Покушавају сад неки да знаковни језик из

завода истисну. Ја сам у увађању новина доста конзервативан. Но тиме још нисам исказао да сам им противан. Не! — Ја их само не увађам дотле, док не стечем убеђења практичне вредности. До дна душе би се увредио, кад би ко изразио: „напусти твој мили матерински говор, па говори каквим светским или дипломатским језиком!“ — Шта? Зар да се одречем звука, ког ми је природа прво у најнежнијем добу милог детињства улила; да се одречем језика, који је створио појетичне саставе, којима би и Омир могао завидети?! Да се не сећам више Косова? Да се не сећам више анђеоске Косовске девојке, која тражећи по бојишту јунаке, налази их где се у крви купају, и умива их хлађаном водицом, причешћује вином црвенијем и залаже лебом бијелијем!? — Кад би песник чуо Српкињу где вели: ја то не „беграјфујем“, „еркиловала“ сам се, били могао запевати? Хура! нек се ори, где се тако српски говори! Не, није наш језик тако сиромашан, да морамо тражити зајам!

Нисам се овим изливом одушевљења за наш миловучни говор, од своје теме удаљио. Хтео сам само да докажем, да је знаковни језик, матерњи језик глуво-немог, да је тај језик његову срцу највећма прирастао, да се дакле глуво-неми њега са свим лишити не може, он може и мора бити посредник језику, који ће га за други свет везати, а вредност своју увек задржати.

Дубље се упуштати у историју наставе, не стављам за данашњи свој задатак, за то ћу обилазити суштину саме наставе, што се има прилике у ствари видети, рећи коју о самом глуво-немом.

У самом појму „*глуво-нем*“ лежи му и дефициција. Леже дакле две несреће у њему: *глув* и *нем* бити. Може се бити једно, а да се не буде друго; али од рођења или из првог детињства *глув*, самим собом је и *нем*. Другим речима: *глувоћа* рађа *немоћу*, *глувоћа* је *мати немоће*. — А шта проузрочи таково стање код човека? — За главне узроке узима се ово: *Органи*, који чување и говор проузроче, беху при првобитном образовању целокупног тела заступљени; и у нормалном развијању су још пре рођења суделовали, а после их пак нешто смело; или су: фактори *анормалног* образовања, који су ту жалосну последицу условили били још у мајчиној утроби активни. — Осим тога ово стање условљава и брак из крвног сродства,

за то је глуво-немих највише у Израилџана. И пијанство често овом доприноси. — Но, истина, ма се сви ови узроци предупредили, ипак ће бити довољно овакових невољника; јер и разне болести, као: шарлах, тифус, запаљење мозга, богиње итд. доприносе овом; с тога је установа овакових завода, који једини могу глуво немом, ком више ком мање, користити, управо захтев хуманости, кога као чланови друштва за дужност сматрати имамо; јер нико не зна шта ће сутра у породичном животу дочекати, па избављајмо те невине, бедне жртве природе, кад нам је наука тај спас пружила, учинимо да буду корисни чланови друштва као и њихова сретнија браћа, а не да су нам на терету; јер тиме ћемо задовољити захтеву, кога од нас не само равноправни нама грађани, родитељи такове деце очекују, него што и као ваљане патриоте, као ваљани грађани, држави у интересу чинити смо дужни. — Оснивање таквих завода у свима културним државама, јасан је доказ, како државе ствар образовања глуво-немих уважавају; па је ваљда и правично, кад зидамо палате за робијаше, да имамо и скромне зграде за образовање глуво-немих!

Да упитам, шта зна дакле глуво-неми кад из завода изађе? —

Зна се гласовним језиком служити, ма само и у најпростијем облику.

Може разумети списе, који и нису нарочито за њега написани. Научно знање језика, не можемо од њега ни захтевати, јер то и код многог великог господина наћи не ћемо.

Они ће бити способни с уста других људи говор читати, а особито даровити, дотераће се овде толико, да саобраћај наш с њима неће бити тежак.

Моћи ће стајати с другима и у писменом саобраћају.

Разумеваће рачун у оном обиму, који је за практичан живот довољан.

Имаће лепог знања у историји и географији, природословљу и науци о здрављу, па и у религији. Управо ови настава ће срце и душу дечију оплеменити, и од велике им важности у животу бити.

Можда ће се запитати: Хоћел л' сваки глуво-неми толико се изобразити? — Да л' су на гимназији, на универзитету сви једнаки?! Свуд их је добрих, средњих лоших. — Први ће цел са свим постићи, други увек у довољној мери, а трећи ће се отпавити у завод за слабоумне, где ће се и њима нека помоћ наћи.

Кад глуво-неми ову способност стече, то ће женска наћи зараде у разном ручном раду. Има међу њима прави вештакиња, које ће својим родитељима пре нешто допринети него на терету бити; а саме себи остављене, поштено ће си лебац заслуживати. — У Држђани постоји уточиште за оваку сирочад, где је она са свим упитомљена, а неки део зараде припада том заводу, нешто пак дотичној на одело и друге потребе. Ово је засновао дворски саветник, управитељ глуво немог завода у Држђани, Јенке. — Мушки бивају махом ваљане занатлије и уметници, сликари литрографи, ксилографи. итд.

Дакле артикуловани говором се положај глуво-немог у породици, радионици, јавном животу, цркви пред судом, у здравим и болесним данима знатно више побољшава; него кад би само писменом или знаком служити се морао. Овим му се свуд отвара школа, која га у чему поучава, дочим онако нигде не налази земљишта за своје душевно образовање и морално одгајање. Па све ако је глас глуво-немог и тако нејасан, да га једва породица схвата, то ипак лежи велика добит у томе, што бар може с уста другог говор да прочита.

Још коју и матерама, првим по природи педагозима невине дечице. — Ви сте богом опредељене да од земље стварате рај или пакао. У Вама лежи моћ, која се у битности највећма божијој приближује. После Бога долазите Ви! Но ту лежи и велика одговорност. Нека Вам је ово за аманет: кад приметите да Вам се чедо звуку или Вашем нежном гласку не одзива, поклоните томе више пажње. У тој пажњи примите временом убеђење, да чедо од Вас нешто захтева, да му нешто дугујете. Одзовите се томе захтеву. Ви ћете у њему наћи доказа, да Вам је дете глуво и вашије помоћ. Ви сте позване да му прве ту помоћ пружите. Па шта ћете чинити? Тражити по новинама: патенте за оне, који не чују, институте за лечење глувих? Тога ћете сијасет наћи, ал' помоћи Вам ништа неће. — Ваљани лечници се више таквом сањаријом и не баве; јер знају колико је мучно само тешко чување олакшати, и како ретко и то испада за руком, не ће да се старају да изналазе средства, како би тешко настављање глуво-немих олакшали. — Увиђавна мати, кад на жалост таково стање код детета примети, нека оде специјалном лечнику, па ако јој и овај не може дати наде, кад се увиди, да је

дете глуво-немо, онда јој је једини спас у здравственој педагогији, самој стручној настави.

Пре него што дете до школе дорасте, мати му је васпитач. Нека се чува овде крајности, нек не буде ни јед ни мед! Немој да те слепа нежност у несрећи детета превлада, али не остави га, сумњајући се у срећну будућност самом себи. Не напусти га, тражећи утехе у другој деци. Ниси пријатељ твог детета кад велиш: „Та оно никог нема до мене, ко да му задовољи? Ах, чинићу му све што му у очима читам! Кад мене не буде, имаће се доста патити!“ Није тако! Ти си га тим само горе унесрећила. Не чује, не говори Мати у гробу. Нау-

чено на доброту и љубав. Хоће ли му туђин ово дати? — Где си га ти нежно укорила, други ће га да казни, што си му ти опростила, хоће ли други? — Дакле пази своје дете као зеницу у оку. Не бој се! Материнска љубав даће ти мудрости, те ћеш у васпитању твог детета успети. Материнска је љубав чудотворна! Из до сад наведеног види се, да у делокруг материн спада телесно и душевно васпитање детета, док ово у школу не пође. Најстарији народи су ово уважавали, те рекли: „Mens sana in corpore sano!“ Здраво тело, здрава душа! — Шпецијалан лечник даће упутство како се глуво-нема деца нарочито неговати имају.

(Свршиће се.)

ПИСМА ДРУГАРИЦИ.

I.

Нови Сад, на Митров-дан 1888.

Драга Анка!

Једнако ме позиваш да ти пишем, једнако ми довикујеш да ти се јављам и да ти по коју новост одавде донесем, па ево хоћу да ти се одазовем, не могу већ дуже да одолевам твојој навали.

Знам ја, како је то, кад се човек отисне тако далеко, као ти, од свог завичаја, од својих милих и драгих; осећам ја терет, који те притискује, јер сам и сама, као што знаш, скоро две године дана била одвојена од Новог Сада, па то ме највише и гони, да ти пишем и да ти, колико толико, ублажим и олакшам туговање за твојом и мојом колевком, — за нашим милим Новим Садом, за оним местом, где смо многе наше слатке дане у заједници провели, где смо многе године нашег ђаковања безазлено и весело проводили; знаш, да ме и данас обузме сласт, кад помислим на то сретно доба; та сећаш ли се, слатка Анка, како смо о мајалесу трчале по футошкој шумици, знаш ли, како смо „Беседе“ приређивали, како смо годишње испите испраћали, како смо шетње и излете проводили! Бадава, то је најзлатније доба, то је најслађе сећање. Тако валда, никад више нећемо живети!?

Кад се на то сетим, ја се сва променим и онда не могу, а да не замерим нашим многим и то отменим и угледним

матерама, које своју женску децу трпају силом у крило туђинског живља, и лишавају децу своју не само овог слатког заједничког живота, него их још излажу порузи и презрењу. Колико сам пута слушала од деце наше, што полазе туђинске школе, како их гоне, да се шаком крсте, како им намећу туђе име и како им се образ српски гази, како им се вера и молитва исмевају; ал бадава, матере и очеви не осећају ту поругу, они и даље продају свој понос за тањир туђе милости.

Кад ће се, Боже, и наши родитељи освестити, кад ће и наше матере научити чувати свој српски углед и бранити своју свету православну веру. Зар ће у 19. веку наше матере последње доћи до свести!

Но да се оканем те тужне слике, да ти не мутим даље твоје српско осећање; боље да пређем на што веселије.

Од наших другарица удомиле се сретно већ 4 ове јесени. Олга Татић удала се овде за трговца Давида Ђурчића, Софија Саванова за трговца Јов. Христића у Панчево, Катица Београчева за богослова Ивана Јелчића у Ст. Бечеју, а за који дан венчаће се и Вувосава Бичанска за богослова Михајла Мишића из Винковаца.

Сад се спремам за „венчић“, што га приређује Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња 3. новембра о. г. код „царице Јелисавете“, а после ћу и на „Бе-

седу,“ што приређује овдашње читао-ничко певачко друштво опет код „Јелисавете“ 12. новембра о. г. Ово су, као што знаш, поред школских „беседа“ у нас најлепше и најпосећеније забаве

Гле, у мал што нисам заборавила, нешто. Имам да ти јавим једну значајну новост из нашег женског друштвеног живота, који ћете зацело изненадити.

Теби је познато, да је наше отме-није, тако звано боље женско друштво, огрезло било у картану па је у тај по-рок било повукло за собом и ниже на-ше сталече. Њихово „фрише фире“ већ је и на позорници изношено, а и „Стар-мали“ је често пута досеткама шибао ову заразу, па је све било бадава; извесно коло женскиња наших тако је било ду-боко пало у ту страст, да није било си-ле, која би кадра била, да их изведе на прави и чист пут женског позива. Од овог лета овамо, нећеш ми веровати, из-губило се то само од себе; друштво се, као неким божијим мановенијем, отресло

ове погане страсти*) и данас већ нећете наћи ни у најстаријем колу наших жен-скиња ни једног роба ове страсти; све се очистило и прекалило; ово ме је тако обрадовало, кад сам чула од моје Маме, да ти не могу казати, а знам да ћеш се и ти обрадовати, јер сад неће имати при-лике нико више да се на наше женско друштво блатом баци и да на њега прст ушпире као пре, па да и на нас пада сенка. А то ће валда упливисати и на околину, која је доста јако овим пороком заражена била, те ће се тако наше женске вратити на свој прави позив, а онда се можемо надати лепшој срећи и лепшој будућности и лепшем гласу за наше новосадско жен-ско друштво.

Буди с овим задовољна, а у другом писму дотађу се мало и других друштве-них прилика овде.

Љубите твоја искрена *Даница.*

*) Дао би Бог, ал ми чујемо, да се није та страст овде са свим изгубила, има још неколицина њих, које налазе у том своју сласт. Уред.

ЉЕПЕШКЕ

ИЗ ПРОСВЕТЕ.

Глувонема школа у Загребу. У Загребу се склопио одбор један, који је издао поглас, да се уписује у друштво за подизање земаљске глувонеме школе а у славу и спомен 40 годиш-ње владавине цара и краља Франц Јосифа I. Завод је овај већ утемељен ове године у За-гребу, а сад треба прилозима и да се осигура. Утемељачи чланови плаћају 50 ф једанпут за свагда а потпомогачи 4 ф. годишње. По попису од 1880. г. било је у Хрватској и Славонији 2335 глувонемих, од којих је 582 било за шко-лу способно.

Више девојачке школе у Немачкој. По изве-штају који је поднесен 2. октобра о. г. у Ај-зенаху главној скупштини жепске задруге, која се брине за подизање виших девојачких школа у Немачкој, има тамо 325 виших девојачких школа, од којих има 231 које трају по 10 го-дина, т. ј. од 6—16 године.

ЗА ДОМАЋИЦЕ.

Добра и јевтина платна. Ми смо нашим чи-татељкама већ у два маха приказали поштова-ну задругарку добротворне задруге Српкиња Сегединкиња гђу Амалију Шрутек, која посредује растуривање доброг чешког платна свога девера фабриканта из Чешке; па и сад чинимо пажљивима наше женскиње, које платна треба-ју, да се сете ове госпође и да се с поверењем на њу обрате. Она ће на жељу слати и мустре. Адреса је њена: „Frau Amalia Szutek Szeged, Todor utza N. 4.“

Како се знају крави године. После сваког телења остане крави на дну рогова неки по-дебљи оток као прстен, и по томе се знају кра-ви године. Колико дакле има на роговима тих прстенова, толико је телења било, кад се томе дода још 2 ил 3 године више, јер се краве о-бично у другој ил трећој години први пут те-ле. Ако је остала крава које године јалова, он-да остане те године на рогу већа празнина; а ако је које године пометнула, а оно је те го-

дине нејасан прстен, те по томе јаки и правилни годови (прстенови) значе потпуно здраву краву, а неправилно растојање и неправилно развијање годова (прстенова) на роговима, показују, да се крава неуредно телила и да је неуредног здравља. На ове знакове може се сваки ослонити.

Зимњи потков за коње. У Бечу има патентован зимњи потков за коње. То су неке плоче од каутшуха, што се ставе на табан под плочу гвоздену и које може сваки кочијаш учинити, па коњ онда иде по најклизавијем путу као по прабини.

Јаја да дуго одржиш има више начина; најпростије и најјевтиније је, кад просејеш пенео, успеш у сандук, па наслажеш у њега јаја врхом доле окренута и тако, да се не дотичу једно другог.

Или: растопи у води повише соли и остави у њој јаја да стоје док не потону; после их исвади, утри и послажи у сандук у пенео ил песак као и горе.

Или: замотај свако јаје простом артијом и само чешће преврни.

Или: намажи ланеним ил простим уљем (зејтином) и кад се осуше, а ти послажи у сандук у песак.

Или: намажи их маслом и сложи у мекиње (трице), па ако су јаја скорашња одржаће се за дуго и остаће куснија, него да их ставиш у кречну воду.

Маст запаљену да најбрже угасиш: баци преко ње мокро ћебе да сав пламен покрије, још боље је ситна решетка гвоздена, коју треба свако да држи спремно, ко често топи маст; а нипошто не ваља гасити водом.

Модрило млека долази најчешће од нечисто држаних судова; па кад се ови кључалом водом добро оперу по неколико пута, онда буде млеко чисто и здраво; само треба пазити, да се судови не перу четкама ил крпама којима се прало оно модро млеко.

Млеко у цинковим судовима не ваља никако држати, јер се од ових отрује, па могу страдати сви, који га пију или једу. Киселина млечна споји се са цинком, па ствара отров.

Млеко да дуго не ускисне: успе се у чиста стакла (боце) па се добро зачени и кожом од бешике јако повеже и мало прокува.

Има, који млеко са свим исуше, пак га као прах држе годинама и кад хоће да га троше, успу мало тог праха у чисту млаку воду и тако постане одмах право млеко.

ЗАРАД ЗДРАВЉА

Млеко кравље за децу. Које матере хоће ил морају да хране децу с крављим млеком нека овако поступају: Прве недеље дечије нека помешају 3 пут толико воде; после 7 дана 2 пут толико и после 4 недеље све мање воде, а после 9 месеци само млеко. Доцније се може додати и брашна и то оног с мекињом.

Ниске собе не треба јако ложити. У јако заложеним, ниским собама је неједнака подела топлоте баш и у оним слојевима ваздуха, у којима се ми крећемо. На пукотине од врата и прозора иде хладан ваздух с поља у собу, и талози се — као тежи — доле око патоса, а загрејани пење се горе према гредама. Онима, који су у такој соби, зебу ноге, а бучи глава, а то је и непријатно и по здравље штетно.

Здравље наших млађих. Наше домаћице — особито трговкиње и занатлијнице — не пазе много на здравље својих млађих. Као да с ума сметну, да су и то људи; да су и то деца од мајке рођена. Најмање се питају где и како ће им млађи лећи и ноћ провести. Истина је, да јадни млађи онако уморни заспе, и ако им није постеља као што ваља, ал' се треба запитати; хоће ли их тај сан опоравити, као што ваља, и хоће ли им здрављу шкодити. Најгоре од тога пате калфе и шегрти. Њих стрпају по 8 до 10 у каку тесну, мрачну избицу све по два у једну постељу, или их наместе као у долане једног врх другог. Кад ујутру, не можеш од смрада и запаре преко прага прећи, а јадна момчад буновна и бледа. Шта то значи, знаће сваки, који поле мисли на највеће благо човеково — на здравље.

Хладне ноге. Ко хоће да му ноге нису хладне нека не седи — а особито не у тесној обући. У ходу се ноге најбрже и најлакше загрију. Више вреди сто корачаја учинити, него ноге уз пећ прислонити. Док су ноге хладне глава је топлија, па је за то тешко заспати.

Највише квари очи а напреже мозак онај, који лежећки чита. Књигу треба у рукама држати, за око угодити и при читању учраво седити.

Пиринач. У нашим кућама се врло ретко може видети пиринач (ориз) на трпези. Тек ако га гдекоја домаћица у чорбу укуха, а мало је њих, које праве од њега и других јела. То је замашна погрешка нашега домазлука — особито где је много деце. Пиринач је врло добра и zgodна храна, а даје се и на сваку руку зготовити. Најбвље прија и храни с млеком, а и

као пилав, ђувече или уза сосове врло је добра, здрава и кусна храна. Туфте од пиринца и исецкана меса држи и старо и младо, а особито оне, који немају зуба.

Љускѐ од воћа. Мал' не свака љуска од воћа тешко се вари у желудцу, а тешко се и прожваће. За то треба децу навикавати, да воће љушти, или да љуску не гута. Ко воће с љуском једе, лакше од њега оболи.

Промаха. Наше девојке (и млађе жене) имају обичај да с каквим ручним послом по цео дан крај прозора проведу. Неки веле, да то није лепо, јер је увек бољи знак, кад жену више занима шта бива у кући, него шта се догађа на улици; — али све да је и лепо, није добро — особито с јесени и зими, јер је прозор најнеудеснији, увек од њега пируца. и то често слабо и неосетљиво, што је још опасније. Баш те танке, мале промахице шкоде чешће, него оне велике. Ми их дуго не осетимо, а кад дође до тога, да смо их осетили, већ смо и озебли. Ми се онда чудимо, од куда наиђе главобоља, севање једне стране лица, севање уха, зубобоља или тако што. И не сећамо се, да нам је она страна од прозора морала издржати два-три сахата промају,

Не дишите на уста. Ко на уста дише, ноћу рче, лакше промукне и окашља. а и зуби му не трају, колико би трајали, да на нос ваздух увлачи. За то треба нос назити, да не оболи, па да се не затисне.

Мокро рубље. Гдекоје домаћице имају обичај, да опрано рубиште одмах у ормане послажу. Колико то шкоди самом рубишту, толико и онима, који ће га требати. Рубиште одмах испод утије (пеглајзна) није никада са свим сухо, а чим је влажно, па се још наслаже, остаће дуго влажно. Влажно рубиште од ормана добије задах на плесан а кад дође на тело, одузме нам од топлоте толико, колико му је нужно, да се на нама осуши. Да је то јако неугодно знаће сваки, који је икад што влажно на себи имао, а вероваће, да може и здрављу шкодити.

Р А З Н О.

Цар и краљ Франц Јосиф I. навршује 20 новембра о. г. 40 година своје срећне владавине; али из урођене скромности неће да прима тога дана никакве писмене ни усмене честитке, не тражи депутације, забрањује, да му

се дају поклони, чак ни то неће, да му се по црквама чини тога дана благодаренија. Али народи његови хоће ипак да прославе тај дан завештавањем и давањем прилога на добротворне цели, па у то име спремају се у држави Аустро Угарској и женске задруге да прославе тај дан делењем милостиње.

Женскиње као чиновници. Угарско министарство издало је наредбу, да се од сад само женскиње намештају код телеграфских и поштанских звања, наравно у колико их се нађе способних за то. Ово за цело није за то учињено, што хоће да се помогне женскињама, да дођу до самостална рада и живота, него, по свој прилици, што се приметило, да су женскиње за оваке службе поверљивије, особито онде, где се новац промеће.

Панчевачка цркв. општина издала је овај позив на грађанство своје:

Потписано председништво позива Вас овим учтиво, да изволите у недељу, 30. октобра 1888. у 4 сахата по подне у нову, црквено-општинску дворану доћи, где ће се свечаним начином раздавати одело и обућа сиротој школској деци из заклада покојних добротвора *Арона Ђорђевића и Христине Брањешевевиће.*

РАСПОРЕД:

1. „Благослови душе моја Госиода, (Псалом 102.)“ у 2 гласа од М. Топаловића, певају ученице српске више девојачке школе.

2. Говори потпредседник српске православне црквене општине г. *Каменко Ј. Јовановић* о смеру и целии обеју добротворних заклада.

3. „Хвали душе моја Госиода“, (Псалом 145) у 2 гласа од М. Топаловића, певају ученице српске више девојачке школе.

4. О животу и заслугама покојних добротвора говори пречасни г. *Душан Радуловић* свештеник и катихета.

5. Раздаје се обућа и одело сиротој српској православној школској деци, која су по предлогу господе учитеља од општинске комисије одабрата.

6. Ученица IV. разреда српске више девојачке школе *Даринка Димитријевићева* захваљује се у име обдарених ученика и ученица.

7. „Тебе Бога хвалим“, у 2 гласа од М. Топаловића, певају ученице српске више девојачке школе.

Општина се ова нада, да ће овдашње пошт. грађанство учешћем својим на овој свечаности

радо доказа дати, да оно поштује успомену добротвора српске младежи *Арона Борђевића и Христине Врањешеве*.

Панчево, 22. октобра 1888.

Председништво

српске прав. цркв. општине.

Брак између краља Милана и краљице Наталије разрешен је од београдског митрополита Теодосија. Краљица је изјавила, да не сматра тај развод за законит; а како ће се пак и хоће ли уопште и даље тај немио спор између ових крунисаних глава излазити на површину показаше будућноет. Како новинарски гласови говоре краљица Наталија намерава купити једно добро код Варшаве

Колико страда људи од пијанства. Пијанство изведе силне преступе, болести и умирање.

У Енглеској умре сваке године преко 100.000 људи од пијанства и $\frac{3}{4}$ преступа изађу отуда.

У Русији умре сваке године преко 120.000 само од ракије, и од свако 100 самоубијца, 40 је од пијанства.

У Холандији је од свако 100 с ума сишавших, 30 од пијанства.

У Белгији је од сваке 100 криваца, 27 од пијанства.

У Немачкој је више од $\frac{1}{3}$ с ума сишавших од пијанства, а од самоубијца је овде 56 од 100 и више од $\frac{3}{4}$ преступа учине се у пијанству.

У Северној Америци је 39 милијуна народа од којих је г. 1855. било 600.000 закорелих пијанаца; од г. 1845—1855. умрло их је преко 300.000 од оне тешке болести, што се зове пијаничко лудило (Säuferwahnsinn), а иза њих остало је око 1 милијун сирочади. И овде је преко 100.000 самоубијства било само од пијанства за то време.

У Енглеској без Ирланда и Шотланда, било је кажњено преступа од пијанства:

	становника:	преступа:	на 100 душа:
1869. г. од	22,213 000	— 122.310	или 5.5,
1870. г. од	22,501.000	— 131.890	или 5.9,
1871. г. од	22,783.000	— 142.244	или 6.2,
1872. г. од	23,068.000	— 151.084	или 6.5,
1873. г. од	23,356 000	— 182.841	или 7.8,

по томе се види, да се онде множи више пијанство, него народ; а с пијанством све већма мах обузимље и сиротиња. Године 874. издато је на силовито пиће у Енглеској 3.200,000 000 франака, а ту је највише сиротинског, мучно и криво заслуженог новца.

РАД ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА.

Записник

одборске седнице добротворне задруге Српкиња Новосаткиња држане $\frac{12}{24}$. октобра 1888.

Председава: Јулка Радовановићка начелница Бележи: Арк. Варађанин перовођа.

Присутне су: Софија Јефтићка благајкиња, Катица пл. Новићка прегледачица и одборкиње: Љубица Димовићка, Јулка Политова, Павла Живановићка и Марија Јоцићка.

Бр. 65. Чита се записник одборске седнице од 24. августа (5. септембра) о г.

Одостоверава се.

Бр. 66. Председница извешћује, да је Павле пл. Михајловић учитељ и свештеник дао овој задрузи 5 ф. добровољна прилога.

Са захвалом на знање.

Бр. 67. Председница извешћује, да је президијалним путем упутила благајну задружну, да се изда сиротој старици Анк Рош 5 ф. Банчевићки 1 ф. и Ани Костићки 3 ф.

На одобравајуће знање.

Бр. 68. Одбор за прикупљање прилога на глу-

во-нему ученицу Јелку Михајловић из Карлова подноси сведошбу исте ученице од прошле школ. 1887/8. г. којом исказује, да је показала у опште добар успех и да се владала примерно и моли, да се за исту ученицу даде прилог и за ову школ. 1888/9. год.

Не може се уважити молба, пошто је ова задруга исцрпила прорачун свој за оваке цели.

Бр. 69. Коло јахача „Књаз Михајло“ из Шапца позвало је ову задругу на своју светковину јавне трке 4. септембра о. г.

На знање.

Бр. 70. Председница позива одбор, да каже једну забаву у корист задружне благајне.

Има се тога ради сазвати сутра $\frac{13}{25}$. октобра о. г. још једном одборска седница с допуном скупштинарака: гђа: Ирме Адамовићке, Марије Вучетићке, Марије Плавшићке, Корнелије Димитријевићке, Катице Мајноловићке, Данице Гостовићке, Марије Ђ. Поповићке и Олге Часни, да се утврди облик и дан забаве.

Записник

одборске седнице добротворне задруге Српкиња Новосаткиња држане $13/25$. октобра 1888.

Председава: Јулка Радовановићка начелница Бележи: Арк. Варађанин перовођа.

Присутне су: Софија Јефтићка благајкиња, одборкиње: Јулка Политова, Софија Бипарићка, Персида Маркуш, Пава Живановићка, Марија Јоцићка и Марија Бичанска, и скупштинарке умолене: Марија Вучетићка, Даница Гостовићка, Ирма Адамовићка, Марија Плавшићка и Катица Манојловићка.

Бр. 71. Председница извешћује скупљене госпође, да их је позвала поглавито тога ради, да се саветује о томе, какву ће забаву приредити у корист задружне благајне и ког дана.

После дужег саветовоња реши се, да се приреди „венчић с игранком“ у четвртак $3/15$. новембра о. г. у дворани „Царице Јелисавете“ а музика да се узме од нове пуковије бр. 61. „цар Александар III.“, а ићи ће да утврде музику Ирма Адамовићка, Катица Манојловићка и Јулка Политова. Дворану ће погодити председница и гђа Катица Манојловићка с тим, да се горе у предсобљу постави за вечеру. Улазница ће вредити од особе 1 ф. Осим тога имају се умолити и позвати на суделовање као редитељи (аранжери) гг. капетан Коста Глуваков, надпоручици Марковић и Блох; Др. Милан Давидовац адвокат, Иван Косировић, Др. Милан Ђирић, Сима Ђирић, Јаша Дунђерски из Сентомаша, Душан Милић, Александар Вулко, професор Гунде, Благоје Бранчић и Менрат Е.

Позиве ће разносити и позивати на забаву одборкиње и овде именоване скупштинарке.

25. записник

редовите одборске седнице „Српске добротворне женске задруге у Руми“ обдржаване 16. (29.) августа 1888. г у 5 сати после подне у просторијама српске румске основне школе.

Председава председкиња г. Милица Св. Николајевић. Бележи тајник г. др. Јован Шевић. Присутни јесу: г. г. Даница Димитријевић, Драгиња Маринковић, Јелисавета Дудић, Кристина Јовановић, Емилија Матић, Љубица Максимовић, Ана Путник, Ангелина Ђуришић, Батарица Сиглер и Др. Душан Дима.

На дневном је реду:

1. Молба Јелке Ђорђевић приправнице из Новог Сада за потпору.

2. Молба Софије удове Младеновић из Руме за потпору.

3. Укупљање III. четврти годишњих задружних принесака.

На 1. С обзиром на то, што се у смислу друштвених правила а и поради скромних својих доходака задруга ова не може упустити у стално подупирање учеће се младежи, буде једногласно закључено, да се молитељици за набаву књига подели потпора од десет форинти.

На 2. Одбор закључи, да се погледом на бедно стање молитељице њојзи подели потпора од 20 фор., од које ће јој се имати половина одмах а друга половина о Божићу о. г. исплатити.

На 3. Извешћује г. благајкиња Драгиња Маринковић, да је цела III. четврт овогод. задружних приносака потпуно исплаћена.

Тиме је дневни ред исцрпљен и седница закључена.

Закључено и потписано

Др. Јован Шевић, тајник. Милица Св. Николајевић, председкиња.

П О З И В

НА

ВЕНЧИЋ С ИГРАНКОМ,

који приређује

„Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња“
у четвртак 3. (15.) новембра 1888.

у дворани „ЦАРИЦЕ ЈЕЛИСАВЕТЕ“

у корист благајне.

Улазна цена од особе 1 фор.

Добровољни прилози примају се са захвалношћу.

Почетак у 8 сати у вече.

Улазнице се могу добити у књижарама Луке Јоцића, Браће М. Поповића и у вече на каси.

Ч И Т У Љ А

Штеван II. Зарић учитељ новосадеки, преминуо је јуче 31. октобра о. г. у својој 63. години. Служио је као учитељ 30 година верно и савесно свој народ. Лака му црна земља била!

Десанка Константиновић ћерка честитог учитеља панчевачког, пуна лепих нада, тек што је навршила 17. годину своју, оде са овог света 28. септембра о. г. и остави у тузи добре родитеље пријатељице и народ свој, који је жарко љубила. Тако млада, па је већ била с успехом окушала своје перо у „Невену“ и „Немањи“. Лака јој црна земљица била!

Јевстатије (Ета) Михајловић куријални судца у миру, преминуо је 7. октобра о. г. у Будимпешти у својој 87. години живота. Покојник је био више година у В. Кикинди као кр. комесар вел. кикиндског диштрикта и са своје уљудности и са справедљивости обљубљен и поштован. Он је и на нашем књижевном пољу делао и у раду свом није прихватио са свим нов начин писања, а није баш ни закорелац старог црквено-словенског начина, него је држао неку средину. Није се држао ни једне струке у писању, него је писао разноврсна дела, а наиме: „Освета и судбина или Драгомир жупан Требишки“ у две књиге. — „Илири и Србљи или преглед народности староседиоца Илирика и имена, писмена и начин писања данашњих Србаља“. — „Здрави разум и расужденија о битију божијеи, стању човеческом, души и њеном бесмертију“. — „Сујевјерије и невјерије“. — „Обрана језика српског од изопачавања и простачења његовог и кирилице и вуковице“, и т. д. Живео је поштено, делао је родољубиво. Нека му вишњи подари вечна насеља!

Дамаскин Бранковић архимандрит крушедолски, ректор и професор богословије, командер св. савског ордена; бивши сенатор в. кикиндског диштрикта и бележник темишварске конзисторије преминуо је у Крушедолу 15. октобра о. г. Чинио је добра многим, помагао је ђацима свуда, где је потреба била. Нека му је лака црна земља!

Леонтије Радуловић митрополит херцеговачко-захумски преминуо је 12. октобра о. г. у Мостару. Сирома, мучио се дуго, страдао је много за цркву и народ свој и сад кад је у општој народној радости пре по године сео да

управља црквом и паством својом и отпочео да поведе народну судбу лепшој срећи, сад га, ето покоси смрт и помрси му лепе намере његове. Тешка је судба оног народа нашег, али јој се мора покорити. Народ листом жали свога доброг архијереја и подиже топле молитве преблаготворцу за упокој душе свога љубљеног после двеста година првог Србина митрополита, па и ми му довикујемо: Лака ти црна земља била велики народни родољубе!

Јавна захвала.

Госпође Марија Опуић и Милева Константиновић де Гуерман, супруга и ћерка покојног Александра витеза Опуића, Дубровчанина, дароваше добротворној задрузи Српкиња Дубровкиња фор. 300. Живјеле и на углед биле нашем имућнијем сталезу српском.

Дубровник 8. (20.) октобра 1888.

Добротворна задруга Српкиња Дубровкиња.

НОВЕ КЊИГЕ.

Шала и лакрдија. Књига за оне, који се воле смејати него плакати. Торба прва. Издање срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новоме Саду 1888. Цена 50 нов.

Изишла је 155. књига Летописа Мати е Српске (1888. свеска трећа). Настављена је у тој књизи расправа професора Васе Вујића о старој и новој психологији; „Суђаје“ од Љубинка; У спомен Др. Ђ. Патошевићу, говорио А. Варађанин; настављен је за тим Шекспиров „Хамлет“ у преводу од Др. Л. Котића; настављена је „Грађа за географију Црне Горе“, од Живка Драговића. Књижевност (оцене). Гласник из српског и словенског света.

О П О М Е Н А.

Молимо све дужнике, који нам нису још послали претплату за ову 1888. г., да изволу свој дуг подмирите. *Уред.*

САДРЖАЈ: 1. Повратак, песма Ив. М. Поповића. — 2. Мудре белешке о васпитању и образовању девојака. — 3. Раскош — пропаст. — 4. Велика Мисао, песма Љ. Лотића. — 5. Мудре изреке о једу и пићу. — 6. О биберу. — 7. Нешто о настави глуво-немих — 8. Писмо другарици. 9. Белешке: Из просвете. — За домаћице. — Зарад здравља — Разно. — 10. Рад добротворних задруга. Новосаткиња. Румљанкиња. Позив на венчић с игранком. — Читуља. — Јавна захвала. — Нове књиге. — Опомена.

Власник: Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња. — Издаје и уређује: Аркадија Варађанин.

ШТАМПАРИЈА А. ПАЈЕВИЋА НОВОМЕ САДУ.